

Роль інформаційної культури та деонтології юристів у забезпеченні правової безпеки держави

Володимир Горошко¹

Опубліковано	Секція	УДК
15.11.2024	Право	342.9

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14173932>

Анотація. У статті розглянуто взаємозв'язок між інформаційною культурою та професійною деонтологією юристів як ключовими чинниками забезпечення правової безпеки держави. Дослідження підкреслює, що інформаційна культура, яка включає вміння працювати з великими масивами правової інформації, використовувати цифрові технології та забезпечувати кібербезпеку, є основою професійної компетентності сучасного юриста. Водночас професійна деонтологія регулює моральні аспекти діяльності, забезпечуючи дотримання принципів конфіденційності, неупередженості та законності. На основі аналізу національного та міжнародного контекстів окреслено основні загрози правової безпеки, серед яких інформаційна агресія, корупція та зловживання владою. Зроблено висновок, що інтеграція інформаційної культури та етичних стандартів є необхідною умовою для ефективного функціонування правової системи, підвищення довіри суспільства до правових інститутів та протидії сучасним викликам. Отримані результати мають важливе значення для юриспруденції, оскільки сприяють вдосконаленню правозастосовної практики, розробці освітніх програм для підготовки правників та адаптації правової системи до умов цифрової епохи.

Ключові слова: правова безпека, інформаційна культура, деонтологія, етика юриста, правова система, інформаційна грамотність.

The role of information culture and deontology of lawyers in ensuring the legal security of the state

Abstract. The article examines the interrelation between information culture and the professional deontology of lawyers as key factors in ensuring the legal security of the state. The study emphasizes that information culture, which encompasses the ability to work with large volumes of legal information, utilize digital technologies, and ensure cybersecurity, forms the foundation of a modern lawyer's professional competence. At the same time, professional deontology governs the moral aspects of legal practice, ensuring adherence to the principles of confidentiality, impartiality, and legality. Based on the analysis of national and international contexts, the article outlines the main threats to legal security, including information aggression, corruption, and abuse of power. It concludes that the integration of information

¹ аспірант кафедри теорії права, конституційного та приватного права факультету № 1 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ

culture and ethical standards is a necessary condition for the effective functioning of the legal system, increasing public trust in legal institutions, and countering contemporary challenges. The findings are significant for jurisprudence as they contribute to improving law enforcement practices, developing educational programs for legal professionals, and adapting the legal system to the conditions of the digital era.

Keywords: legal security, information culture, deontology, lawyer's ethics, legal system, information literacy.

Вступ

Забезпечення правової безпеки є одним із ключових завдань кожної правової держави, особливо в умовах сучасних викликів, зокрема військової агресії, інформаційних війн та глобальних криз. Для України, яка перебуває в епіцентрі боротьби за свою територіальну цілісність і суверенітет, питання правової безпеки набувають першочергового значення. Поняття правової безпеки охоплює не лише захист правової системи від зовнішніх і внутрішніх загроз, але й створення умов для стабільного розвитку суспільства на основі верховенства права.

Одним із найважливіших елементів забезпечення правової безпеки є діяльність правників, чия професійна компетентність, моральна відповідальність та здатність адаптуватися до викликів цифрової епохи визначають стійкість правової системи. Особливого значення набуває формування в юристів інформаційної культури, яка забезпечує ефективне використання інформаційних ресурсів, протидію кіберзагрозам та дезінформації. Водночас професійна деонтологія визначає етичні межі цієї діяльності, сприяючи зміцненню довіри до правових інститутів.

Над цією темою працювали такі науковці: Галіпчак В., Гдичинський В., Кобко Є., Лаврів В., Лугина Є., Марусяк Л., Малюга М., Мельнікова О., Онищенко Д., Середа О., Свічкарьова Я., Тимошук О., Філіппов А. та інші.

Метою цієї статті є дослідження ролі інформаційної культури та деонтології юристів у забезпеченні правової безпеки держави, визначення їхнього взаємозв'язку та впливу на стійкість правової системи України в умовах сучасних викликів. Для досягнення цієї мети проаналізовано поняття правової безпеки в національному та міжнародному контексті, окреслено основні загрози, а також висвітлено вимоги до інформаційної грамотності та етичні принципи, якими повинні керуватися юристи.

Результати

Правова безпека є одним із ключових елементів загальної системи національної безпеки, що забезпечує стійкість держави перед внутрішніми та зовнішніми загрозами. Стан захищеності правової системи держави, її правових інститутів, громадянського суспільства та прав і свобод особи від будь-яких протиправних посягань є її основною характеристикою. У цьому контексті важливо підкреслити, що правова безпека охоплює як превентивні, так і реактивні механізми захисту, спрямовані на виявлення, попередження та нейтралізацію правових ризиків.

У національному контексті правова безпека України має багатовекторний характер, що обумовлено не лише внутрішніми викликами, але й зовнішньою загрозою з боку агресора - РФ. Сучасна правова система повинна забезпечувати належний рівень захисту суверенітету, територіальної цілісності та демократичних засад, які є фундаментом української державності. Особливу увагу слід звернути на забезпечення дотримання прав і свобод громадян навіть в умовах воєнного стану, що є лакмусовим папірцем ефективності правової безпеки.

У міжнародному контексті правова безпека розглядається як невід'ємна частина глобальної системи колективної безпеки, передбачає захист міжнародного правопорядку, запобігання збройним конфліктам та ефективну протидію міжнародним

злочинам, включаючи агресію, воєнні злочини та злочини проти людяності [1]. Особливо важливим є забезпечення співпраці держав у рамках міжнародних організацій, таких як ООН, ОБСЄ, Рада Європи, що виступають гарантами міжнародної правової безпеки.

В умовах сучасної глобалізації та посилення міждержавної взаємозалежності правова безпека перестає бути виключно внутрішньою справою окремих країн, а вимагає спільних зусиль, спрямованих на створення сталого міжнародного правового порядку, що базується на принципах суверенітету, територіальної цілісності, непорушності міжнародних кордонів та поваги до прав людини.

Україна, протидіючи російській агресії, перебуває на передовій боротьби за правову безпеку усього європейського континенту. У цьому контексті важливу роль відіграють процеси адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу, що дозволяє зміцнювати національну правову систему та посилювати її стійкість перед зовнішніми викликами [2]. Правова безпека є не лише гарантією стабільності правової системи, але й засобом забезпечення загального порядку, що сприяє утвердженню верховенства права як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Основні загрози правовій безпеці держави у сучасних умовах мають багатовимірний характер, включаючи як внутрішні, так і зовнішні фактори. До внутрішніх загроз належать корупція, недостатня ефективність правових інститутів, низький рівень правової культури населення, а також зловживання владою та нехтування принципами верховенства права. Зовнішні загрози є ще більш масштабними та включають порушення територіальної цілісності, військову агресію, інформаційні атаки, а також втручання у внутрішні справи через підривну діяльність, спрямовану на ослаблення державних інституцій [3].

У цьому контексті роль юриста у формуванні правової безпеки держави набуває особливого значення. Правознавці, адвокати, судді, прокурори та інші фахівці юридичної сфери виступають ключовими суб'єктами, які забезпечують належне функціонування правової системи, дотримання законності та захист прав і свобод громадян. Їх діяльність має на меті не лише вирішення конкретних правових спорів, але й сприяння зміцненню правопорядку, підтриманню суспільної довіри до правових інститутів та підвищенню загального рівня правової культури.

Юрист, як хранитель правових норм, має бути не лише виконавцем законів, але й активним учасником процесу їх вдосконалення. Такий підхід передбачає аналіз чинного законодавства, виявлення прогалин та формування пропозицій щодо його модернізації відповідно до сучасних викликів. В умовах воєнної агресії та глобальних загроз юрист також виконує важливу функцію забезпечення правового супроводу діяльності державних органів та військових структур, що сприяє захисту національних інтересів на міжнародному рівні.

Крім того, важливою є роль юриста в інформаційній війні, де захист правової інформації, боротьба з дезінформацією та пропагандою стають пріоритетними завданнями. Таким чином, професійна відповідальність юриста є ключовим чинником у формуванні стійкої системи правової безпеки, яка забезпечує стабільний розвиток суспільства та держави навіть у найскладніших умовах.

У сучасному світі, де інформація стає одним із найважливіших ресурсів, правова безпека держави значною мірою залежить від здатності юристів ефективно працювати з правовими даними, аналізувати інформаційні потоки та протистояти інформаційним загрозам. У цьому контексті інформаційна культура стає невід'ємним елементом професійної компетентності юриста, адже саме вона визначає його здатність оперативно реагувати на виклики цифрової епохи, захищати правові інтереси держави та громадян в умовах інформаційної війни.

Інформаційна культура юристів є комплексом знань, умінь та навичок, які дозволяють ефективно здійснювати професійну діяльність в умовах сучасного інформаційного суспільства. До цього комплексу належать вміння працювати з великими масивами правової інформації, орієнтуватися в нормативно-правових актах, аналізувати судову практику та використовувати інформаційні технології для правозастосування та правового захисту. Для юристів це означає здатність знаходити актуальні правові джерела, ефективно працювати з електронними базами даних, вміло використовувати програмні засоби для правового аналізу. Інформаційна культура також включає розуміння механізмів поширення та впливу інформації в суспільстві, що є критично важливим у контексті інформаційної війни та дезінформаційних кампаній. Юрист повинен не лише вміти розпізнавати маніпулятивну інформацію, але й активно протидіяти її поширенню, захищаючи інтереси держави та громадян [4].

Зазначмо, що інформаційна культура юриста виходить за межі технічної компетенції, адже включає також етичні аспекти роботи з інформацією. Дотримання професійних стандартів і принципів конфіденційності є не лише ознакою високого професіоналізму, але й важливим внеском у зміцнення довіри до правової системи. Таким чином, інформаційна культура є необхідною складовою професійної діяльності сучасного юриста та вагомим фактором забезпечення правової безпеки держави.

Цифрова епоха кардинально змінила характер юридичної діяльності, висунувши нові вимоги до інформаційної грамотності юристів. У сучасних умовах професіонал у галузі права повинен не лише володіти знаннями про основи правової системи, але й вміти ефективно використовувати цифрові інструменти для роботи з інформацією.

По-перше, юрист повинен мати ґрунтовні знання про правові інформаційні ресурси, включаючи електронні бази даних нормативно-правових актів, судової практики та міжнародного права. Уміння швидко знаходити актуальну інформацію в цих джерелах є критично важливим для прийняття обґрунтованих юридичних рішень.

По-друге, необхідною є здатність до критичного аналізу інформації. Юрист повинен вміти оцінювати достовірність і релевантність отриманих даних, розпізнавати маніпулятивну або недостовірну інформацію, що особливо важливо в умовах поширення фейків і дезінформації.

По-третє, важливим є вміння ефективно використовувати сучасні програмні засоби. Сюди входить не лише знання офісних програм і спеціалізованого юридичного софту, але й здатність працювати з технологіями штучного інтелекту, які стають незамінними в юридичній аналітиці, прогнозуванні судових рішень і автоматизації рутинних процесів [5].

По-четверте, юрист повинен забезпечувати належний рівень інформаційної безпеки. Уміння захищати конфіденційну інформацію, користуватися засобами шифрування, дотримуватися стандартів кібербезпеки є обов'язковими умовами професійної діяльності. Порушення цих вимог зможе призвести до серйозних юридичних наслідків, включаючи втрату довіри клієнтів або відповідальність за розголошення інформації [6].

Однак забезпечення правової безпеки та ефективної роботи юриста неможливе без дотримання етичних принципів і професійних стандартів. В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій та зростання обсягу правової інформації виникає необхідність не лише технічної грамотності, а й високого рівня моральної відповідальності. Саме деонтологічні основи діяльності юриста є тим фундаментом, який гарантує дотримання етичних норм у процесі здійснення правозастосування, захисту прав і свобод громадян, а також зміцнення довіри до правової системи.

Етика та професійна деонтологія у правовій сфері є ключовими аспектами діяльності юриста, які забезпечують відповідність його поведінки високим моральним та професійним стандартам. Етика юридичної професії визначає моральні орієнтири, що

регулюють відносини між юристом, його клієнтами, колегами, судовими органами та суспільством у цілому. Водночас професійна деонтологія конкретизує ці принципи у вигляді чітких правил і норм поведінки, спрямованих на забезпечення доброчесності, відповідальності та справедливості.

Юридична етика базується на універсальних цінностях, таких як справедливість, чесність, повага до гідності людини, а також на специфічних принципах, що стосуються правової діяльності. Основним завданням юриста є захист прав і свобод особи, забезпечення законності та правопорядку, що вимагає безкомпромісного дотримання моральних стандартів навіть у складних і конфліктних ситуаціях [7].

Деонтологія, зі свого боку, охоплює нормативні вимоги до поведінки юриста, зокрема, обов'язок зберігати конфіденційність інформації, яку юрист отримує у ході професійної діяльності; дотримуватися принципів неупередженості та об'єктивності; уникати конфлікту інтересів [8]. Важливим аспектом є також обов'язок юриста діяти виключно в межах закону та не використовувати свої знання для сприяння протиправним діям.

Особливого значення етичні та деонтологічні принципи набувають у часи суспільних криз або військових конфліктів, коли юрист часто стикається з дилемами, що стосуються забезпечення справедливості в умовах обмежених правових гарантій. Війна, яку веде Україна проти російської агресії, ставить перед правниками нові виклики, пов'язані з необхідністю не лише забезпечення правової підтримки держави, але й захисту прав людини в умовах воєнного стану [6]. Норми поведінки юриста, що регулюють його професійну діяльність, мають подвійну природу: спираються як на моральні принципи, так і на правові вимоги. Така двоєдина основа забезпечує належний баланс між особистою відповідальністю юриста за свої вчинки та його зобов'язаннями перед суспільством і державою.

Моральний аспект норм поведінки юриста ґрунтується на загальнолюдських цінностях: справедливості, чесності, добросовісності, гуманності. Юрист повинен керуватися не лише вимогами закону, але й принципами моральної етики, які вимагають поваги до людської гідності та прав кожної особи. Юристу необхідно демонструвати високу моральну культуру, уникати обману, маніпуляцій, зловживання довірою клієнтів чи інших осіб [9].

Правовий аспект норм поведінки юриста встановлюється законодавством та професійними кодексами. Такі норми є обов'язковими до виконання і покликані забезпечити правомірність дій юриста в будь-якій ситуації. Наприклад, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає дотримання адвокатами принципів незалежності, конфіденційності, уникнення конфлікту інтересів [10]. Аналогічно, судді зобов'язані дотримуватися принципу неупередженості, прокурори - діяти виключно в рамках законності, а нотаріуси - гарантувати правомірність та юридичну чистоту своїх дій.

В умовах воєнної агресії проти України питання етики набувають ще більшої ваги. Громадяни повинні бути впевнені, що правові інститути діють неупереджено, забезпечуючи захист національних інтересів та дотримання прав людини навіть у кризових умовах. Лише за умови високих етичних стандартів правники стануть провідниками соціальної стабільності, зміцнять довіру суспільства до держави та сприяти відновленню її правового авторитету на міжнародній арені [11]. Таким чином, професійна етика є наріжним каменем суспільної довіри до правових інститутів. Її дотримання сприяє підвищенню ефективності правової системи, утвердженню справедливості та правопорядку, що є основою правової безпеки держави.

У сучасних умовах інформаційної глобалізації та гібридних загроз, спрямованих проти держави і суспільства, забезпечення правової безпеки вимагає інтегрованого підходу, що поєднує технологічну грамотність із високими моральними стандартами.

Інформаційна культура та професійна деонтологія є двома взаємопов'язаними складовими, які спільно забезпечують ефективність правової діяльності, зокрема в контексті захисту національних інтересів. Інформаційна культура не може бути ефективною без морального регулятора, яким виступає професійна деонтологія. Професійна деонтологія визначає межі використання інформаційних ресурсів, наголошує на необхідності дотримання етичних норм у роботі з конфіденційною інформацією та встановлює відповідальність за порушення правил інформаційної безпеки. Наприклад, юрист, що має доступ до чутливих даних, повинен дотримуватися принципу конфіденційності, навіть якщо він володіє технічними засобами, які дозволяють отримати або поширити таку інформацію без відома її власника.

Взаємодія цих двох складових найбільш очевидна у випадках, коли від компетентності та етичної поведінки юриста залежить збереження суспільної довіри до правових інститутів. Недобросовісне використання інформаційних технологій, порушення принципів конфіденційності або маніпуляція правовою інформацією може не лише завдати шкоди окремим особам, але й підірвати основи правової безпеки, створюючи умови для дестабілізації суспільного порядку.

Навпаки, високий рівень інформаційної культури, помножений на дотримання етичних стандартів, сприяє зміцненню правової системи, підвищенню її стійкості до внутрішніх і зовнішніх загроз. Юрист, який оперує великими обсягами інформації, але водночас керується принципами добросовісності, об'єктивності та справедливості, стає гарантом захисту прав і свобод людини, що є основою правової безпеки держави.

Особливої ваги цей взаємозв'язок набуває в умовах воєнної агресії, коли на правників покладається відповідальність за забезпечення правового супроводу оборонних процесів, захист прав громадян та протидію ворожим інформаційним операціям. Таким чином, гармонійне поєднання інформаційної культури та деонтології є ключем до формування надійної системи правової безпеки, здатної протистояти сучасним викликам і забезпечувати стабільність держави.

Висновки

У сучасних умовах, коли Україна протистоїть зовнішній агресії та внутрішнім викликам, забезпечення правової безпеки держави стає одним із пріоритетних завдань. Такий процес вимагає комплексного підходу, що поєднує технічну компетентність, моральну відповідальність і високий рівень професіоналізму правників. Дослідження доводить, що інформаційна культура та професійна деонтологія є ключовими чинниками, які забезпечують стійкість правової системи перед сучасними загрозами.

Інформаційна культура юристів дозволяє їм ефективно використовувати цифрові технології, аналізувати великі обсяги правової інформації, забезпечувати належний рівень інформаційної безпеки та протидіяти дезінформації, чим сприяє оперативному прийняттю обґрунтованих рішень, що зміцнюють правову систему та забезпечують захист прав і свобод громадян.

Водночас, професійна деонтологія визначає моральні межі використання цих можливостей. Дотримання етичних принципів, таких як незалежність, неупередженість, конфіденційність та добросовісність, є необхідною умовою для збереження суспільної довіри до правових інститутів. Відступ від цих принципів веде до кризи довіри, що поставить під загрозу стабільність усієї правової системи.

Взаємозв'язок між інформаційною культурою та деонтологією забезпечує гармонійне функціонування правової сфери. Юристи, які володіють високим рівнем інформаційної грамотності та керуються етичними нормами, виступають гарантами правопорядку, сприяють зміцненню національної безпеки та захисту демократичних цінностей. Особливо важливим це стає в умовах російської агресії, коли правники

опиняються на передовій боротьби за суверенітет, територіальну цілісність і правову стабільність України.

Таким чином, формування правової безпеки держави є багатограним процесом, в якому важлива роль належить інформаційній культурі та професійній етиці юристів. Поєднання цих компонентів створює основу для ефективного функціонування правової системи, забезпечуючи її здатність відповідати на виклики часу та захищати права кожного громадянина.

Список використаних джерел

1. Гдичинський, В. (2024). Методологічна основа дослідження міжнародного правопорядку: аналіз сучасних підходів. Філософські та методологічні проблеми права, 1(27), 92-99. <https://philosophy.naiu.kiev.ua/index.php/philosophy/article/download/1625/1614>
2. Філіппов, А. В. (2023). Війна рф проти України та системна криза міжнародного правопорядку: причина чи наслідки?. Dictum Factum, (1 (13)), 211-217. <https://df.duit.in.ua/index.php/dictum/article/download/270/240>
3. Кобко, Є. (2024). Подолання загроз національній безпеці держави: адміністративно-правовий аспект. <https://er.dduvs.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/14516/2.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
4. Онищенко, Д. Р., & Мельнікова, О. О. (2023). Структура компетентності юристів в інформаційно-комунікаційних технологіях (Doctoral dissertation, Одеса: ОДУВС). <https://dspace.oduvs.edu.ua/bitstreams/6682afd1-9787-4778-af37-a9ad4521bbe1/download>
5. Лугина, Є. Ю. Професійні стандарти в діяльності юристів. Секція трудового права, права соціального забезпечення, адміністративного права та процесу, 135. https://stu.cn.ua/wp-content/uploads/2023/06/tezy_traven_2023_.pdf#page=135
6. Галіпчак, В. Д. (2023). Державно-правовий механізм інформаційної безпеки України в умовах російської агресії. <http://dspace.pdpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/18717/1/State-legal.pdf>
7. Тимошук, О. Г. (2024). Професійно-етичні та деонтологічні засади діяльності нотаріуса. https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/12718/1/Profesiino_etych.pdf
8. Середа, О. Г., & Свічкарьова, Я. В. (2022). Основні аспекти деонтологічних засад правоохоронної діяльності. Наукові записки. Серія: Право, (13), 6-9. <https://pravo.cusu.edu.ua/index.php/pravo/article/download/195/149>
9. Марусяк, Л. О., & Малюга, М. В. Етико-моральні принципи професійної культури адвоката, 78. <https://li-maup.edu.lviv.ua/uploads/media/content/Naukovyi%20seminar%20Lviv%2010%20zhovtnia%202022%20r.pdf#page=78>
10. Верховна Рада України. (2012). Про адвокатуру та адвокатську діяльність (Закон № 5076-VI від 5 липня 2012 р.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
11. Лаврів, В. П. (2024). Правосвідомість адвоката в період військового стану. Наукові записки. Серія: Право, (16), 232-234. <https://pravo.cusu.edu.ua/index.php/pravo/article/download/465/480>